

CAVALLO, FEDERICA, *Isole al bivio. Minorca tra balearizzazione e valore territoriale*, Milà, Unicopli, 2007, 214 p.

L'editorial Unicopli de Milà va publicar un llibre ben interessant sobre Menorca: *Isole al bivio. Minorca tra balearizzazione e valore territoriale*. La seva autora és una jove geògrafa, Federica Cavallo, formada a Milà, que avui ensenya a Venècia i a Pàdua. Federica preparava una tesi sobre geografia i literatura, cosa que ens va reunir vàries vegades, més quan va resultar que érem quasi veïns en els nostres estius menorquins al migjorn de l'illa. Els avatars universitaris tan complexos com freqüents van fer, però, que la seva tesi esdevingués la continuació d'un tema que ja havia iniciat a la seva *laurea*: la geografia de les illes. Aquella havia estat sobre l'illa Nord de Nova Zelanda; la tesi seria, en canvi, sobre Menorca, que coneixia bé després de més de deu anys de visites i estades periòdiques a la casa familiar. Va presentar la tesi a la universitat de Bolonya, la més antiga del món, i un dels seus professors de Milà i membre del tribunal, el prestigiós geògraf italià Giacomo Corna Pellegrini,¹ en va recomanar la publicació immediata i en va escriure el pròleg.

La tesi és un treball notable que combina els requeriments acadèmics d'un treball d'aquesta mena amb la visió holística d'un bon observador estranger. La metodologia aplicada és força original, almenys per a nosaltres que no comptem amb una veritable tradició nisològica. La selecció bibliogràfica és rica i acurada, i cobreix, d'una banda, gairebé tota la producció menorquina, i de l'altra, la més general i especialitzada, tant sobre el tema específic de la insularitat, com sobre el més general del turisme, i tan italiana, com francesa i anglosaxona. Aquesta diversitat cultural en les fonts consultades permet un enfocament força equilibrat i ampli,² que sap combinar la visió global i la local amb un gran encert. Quan analitza la insularitat, en general, en la primera part del llibre, Menorca sempre hi és present, mentre que quan analitza el cas menorquí, no perd mai de vista els enfocaments i plantejaments generals. Això dona com a resultat un treball ben fet que analitza força bé els problemes i, fins i tot, avança algunes solucions, amb una clara voluntat d'aplicabilitat de la geografia que fa l'autora.³ Com tot bon treball científic, en les seves conclusions obre una sèrie de problemes nous que caldrà anar estudiant, ja que els punts de vista que defensa són lògicament discutibles, cosa que fomenta el debat tan necessari. En conjunt, doncs, una bona tesi que, a més de la culminació d'una carrera acadèmica, assoleix la sort del veredict general que tota publicació implica.

De tot el llibre crec que val la pena destacar l'estudi de la localització i morfologia dels assentaments turístics de Menorca, per la diversitat i exhaustivitat de casos que estudia, i per l'esforç i sentit geogràfic que suposa la tipologia que arriba a establir. El mapa, en el qual presenta els quatre pols en què organitza el conjunt de les urbanitzacions turístiques menorquines, és molt original i significa una fina interpretació geogràfica del fet urbà menorquí; la

1. L'autora, juntament amb el seu company, va publicar un article molt interessant sobre visions literàries del lloc natal del geògraf en l'homenatge que se li reté amb motiu de la seva jubilació (Bonardi i Cavallo, 2006).

2. Es vol destacar aquí aquest fet, en comparació al que s'ha comentat respecte al llibre de la professora Mansvelt en la ressenya anterior.

3. Cavallo des del primer moment va estar molt interessada per conèixer i estudiar l'experiència italiana de la geografia democràtica sobre la qual ha publicat recentment un article (Cavallo, 2007b).

cosa suposa un gran pas endavant en l'anàlisi i el coneixement de fenòmens aparentment tan coneguts. D'altra banda, la combinació de l'anàlisi de les dades amb les aportacions del treball de camp i de l'experiència personal permeten una visió crítica personal i, a la vegada, amb una gran empatia que donen a tot el llibre un gran interès. La crítica gira sobre els efectes perversos d'allò que lamentablement s'ha denominat la balearització, mentre que l'empatia la duu a donar suport a les iniciatives sorgides arran de la declaració de Menorca com a Reserva de la Biosfera per la UNESCO el 1993, especialment el Pla Territorial Insular del 2005, que ha tingut altres reconeixements internacionals. Es tracta d'una concepció jove de la geografia que entronca, però, amb les millors tradicions de la nostra vella disciplina.

Les mancances que té, com qualsevol obra, són en molt bona part atribuïbles a les mancances bibliogràfiques i d'estudis anteriors sobre el tema realitzats per la geografia i les ciències socials a casa nostra. El treball de la professora Cavallo no ha pogut comptar, per raons de temps, amb la magnífica aportació a la història econòmica de l'illa que acaba de publicar l'historiador ciutadellenc Miquel Àngel Casanovas, que l'hauria ajudada i molt (Casanovas, 2006). De tota manera, cal assenyalar que el treball de la italiana completa una mica el de l'historiador, ja que ell, com sol ser habitual en la literatura de la seva especialitat, no tracta el turisme amb la mateixa dedicació que les altres activitats econòmiques. Per tant, els dos llibres publicats el 2007 omplen un buit important en el coneixement de l'evolució econòmica i social de Menorca, cosa de la qual ens congratulem. Encara no s'ha fet una bona història del turisme a Menorca i de les seves conseqüències territorials, socials, econòmiques i culturals, però l'obra de la professora Cavallo, en un exercici real de turisme de qualitat, estimula a intentar-ho.

Bibliografia

- BONARDI, L. i CAVALLO, F. (2006), "Segni di lago, segni di monte. Elementi per una geografia culturale di Montisola" a BIANCHI, E. (ed.). *Un geografo per il mondo. Studi in onore di Giacomo Corna Pellegrini*, Milano: Università degli Studi, Quaderni di Acme, 81, p. 71-98.
- CASANOVAS, M. A. (2006), *Història econòmica de Menorca. La transformació d'una economia insular (1300-2000)* Editorial Moll Palma.
- CAVALLO, F. (2007a), *Isole al bivio. Minorca tra balearizzazione e valore territoriale*, Milano: Ed. Unicopli.
- CAVALLO, F. (2007b) "Quella insegna un po'scomode e parecchio ingombranti. Appunti su geografia democratica" *Rivista Geografica Italiana*, Florència, vol. 114, 1, p. 1-25.